

Persepsi Generasi Z terhadap Fungsi, Nilai dan Identiti Budaya dalam Lagu Melayu Sarawak: Satu Kajian Rintis Kuantitatif (Generation Z's Perceptions of Function, Value and Cultural Identity in Sarawak Malay Songs: A Quantitative Pilot Study)

Rosnah Mustafa^{1*}, Hamidah Abdul Wahab¹, Siti Marina Kamil¹, Remmy Gedat¹,
Santrol Abdullah¹, Su-Hie Ting¹

¹ Fakulti Pendidikan, Bahasa dan Komunikasi, Universiti Malaysia Sarawak, Kota Samarahan, Sarawak, Malaysia

*Corresponding Author: mrosnah@unimas.my

Received: 27 June 2026 | Accepted: 12 September 2026 | Published: 1 October 2026

DOI: <https://doi.org/10.55057/ijares.2026.8.6.37>

Abstrak: Lagu bukan sekadar produk hiburan, tetapi turut berfungsi untuk menasihati, mendidik, menyampaikan kritikan sosial serta mencerminkan nilai kehidupan dan pandangan hidup sesuatu masyarakat. Dalam konteks Melayu Sarawak, fungsi ini menjadi lebih signifikan kerana lagu tempatan dibina menerusi dialek Melayu Sarawak (DMS) dan rujukan budaya setempat, sekali gus menjadikannya salah satu ruang representasi identiti. Namun begitu, kajian sedia ada didominasi oleh analisis teks lirik yang menempatkan pengkaji sebagai penafsir tunggal makna, manakala penerimaan khalayak muda kurang diteliti secara empirikal. Kajian rintis ini meneliti persepsi Generasi Z Melayu Sarawak terhadap fungsi, nilai dan kerelevanan lagu Melayu Sarawak. Menerusi reka bentuk tinjauan deskriptif kuantitatif, 20 orang responden berumur 19 hingga 23 tahun dipilih melalui persampelan bertujuan dan menjawab soal selidik enam konstruk yang mengandungi 30 item berskala Likert lima mata. Dapatan menunjukkan bahawa walaupun 80% responden hanya mendengar lagu Melayu Sarawak 'kadang-kadang', persepsi mereka terhadap kesemua konstruk berada pada tahap tinggi, iaitu nilai identiti dan jati diri (min 4.54), persepsi keseluruhan (4.47), unsur nasihat (4.46), unsur mendidik (4.42), fungsi hiburan (4.32) dan kritikan sosial (4.13). YouTube menjadi medium utama mendengar lagu (60%), diikuti radio (25%). Skor ini memperlihatkan satu pola tiga lapisan, iaitu keterdedahan yang sederhana, pengiktirafan fungsi yang tinggi, dan pengiktirafan identiti yang paling tinggi. Pola tersebut menunjukkan bahawa kekerapan penggunaan yang sederhana tidak boleh disamakan dengan penolakan; sebaliknya, cabaran utama pelestarian lagu Melayu Sarawak ialah cabaran capaian dan literasi budaya, bukan cabaran penerimaan. Kajian ini menyumbang kepada usaha pemeliharaan warisan budaya dan pengukuhan jati diri Melayu Sarawak, serta menyediakan asas instrumen bagi kajian berskala penuh.

Kata Kunci: lagu Melayu Sarawak, Generasi Z, persepsi, dialek Melayu Sarawak, identiti budaya

Abstract: Songs are not merely products of entertainment; they also serve to provide advice, educate, convey social criticism, and reflect the values and worldview of a community. In the Sarawak Malay context this function is heightened, as local songs are composed in the Sarawak Malay dialect (SMD) with locally grounded cultural references, making them a site of identity representation. Existing scholarship, however, is dominated by textual analysis in which the

researcher is the sole interpreter of meaning, while reception among young audiences remains empirically under-examined. This pilot study examines Generation Z Sarawak Malays' perceptions of the function, value and relevance of Sarawak Malay songs. Using a quantitative descriptive survey design, 20 respondents aged 19 to 23 were selected through purposive sampling and completed a six-construct instrument comprising 30 five-point Likert items. Although 80% of respondents reported listening only 'sometimes', perceptions across all constructs were high: identity and self-worth (mean 4.54), overall perception (4.47), advisory function (4.46), educational function (4.42), entertainment function (4.32) and social criticism (4.13). YouTube was the dominant platform (60%), followed by radio (25%). This ordering reveals a three-layer pattern of moderate exposure, high recognition of function, and highest recognition of identity value. The pattern indicates that moderate listening frequency should not be equated with rejection; rather, the central challenge to safeguarding Sarawak Malay songs is one of access and cultural literacy rather than acceptance. The study contributes to cultural heritage preservation and the strengthening of Sarawak Malay identity, and provides an instrument base for a full-scale study.

Keywords: Sarawak Malay songs, Generation Z, perception, Sarawak Malay dialect, cultural identity

1. Pendahuluan

1.1 Latar Belakang Kajian

Lagu merupakan kata-kata ataupun bait-bait indah yang digubah dan disertakan dengan irama dan melodi. Lagu dicipta sebagai hasil seni menggunakan bahasa untuk dinikmati. Bahasa, menurut Asmah Omar (1993), ialah firasat atau petunjuk kepada sesuatu kebudayaan. Hardianti et al. (2019) pula menjelaskan bahawa bahasa ialah ekspresi pemikiran dan perasaan yang membolehkan manusia bukan sahaja berkomunikasi dalam interaksi sosial dan pembelajaran, malah bahasa merupakan keperluan untuk memahami dunia di sekeliling kita. Menurut Nor Hashimah Jalaluddin dan Junaini Kasdan (2010), bahasa diertikan sebagai medium untuk menyampaikan makna.

Lagu didefinisikan oleh *Kamus Dewan Edisi Keempat* (2010) sebagai irama suara dalam bacaan, nyanyian, percakapan dan lain-lain. Pada dasarnya lagu hadir dengan tujuan untuk menghiburkan. Namun begitu, lirik lagu dalam bahasa yang indah turut berfungsi untuk menasihati, mendidik, menyampaikan kritikan sosial, serta berupaya memberi cerminan nilai kehidupan dan pandangan hidup sesuatu masyarakat. Dalam negara majmuk seperti Malaysia, keindahan bahasa dan dialek bukan sahaja dituturkan tetapi digunakan dan dilestarikan dalam nyanyian lagu moden mahupun lagu rakyat. Begitulah halnya di negeri Sarawak yang mempunyai dialek dan subdialek yang pelbagai. Lagu-lagu etnik dalam dialek seperti Melayu Sarawak dan Iban sering dimainkan dalam radio, dikongsikan dalam media sosial dan digunakan sebagai penyeri dalam majlis keramaian.

Dalam konteks masyarakat Melayu Sarawak, fungsi tersebut menjadi lebih signifikan kerana lirik lagu tempatan membawa unsur bahasa dan pengalaman budaya yang dekat dengan kehidupan komuniti penuturnya. Penggunaan dialek Melayu Sarawak (DMS) serta rujukan kepada tempat, makanan, adat dan kehidupan setempat menjadikan lagu sebagai salah satu ruang representasi budaya. Dayang Theria Atienza Awang Mazlan dan Rosnah Mustafa (2024), misalnya mendapati bahawa DMS digunakan dengan kekerapan yang sangat tinggi dalam penggunaan bahasa domain keluarga dan persahabatan, dan majoriti responden muda

menzahirkan sikap yang sangat positif terhadapnya kerana DMS disifatkan sebagai cerminan identiti dan jati diri anak Sarawak. Dalam kerangka antarabangsa pula, tradisi lisan dan seni persembahan sebegini diiktiraf sebagai komponen warisan budaya tidak ketara yang penerusannya bergantung sepenuhnya kepada pemindahan antara generasi (UNESCO, 2003). Sifat inilah yang menjadikan sikap generasi muda sebagai penentu utama kelangsungan sesebuah khazanah lagu.

1.2 Permasalahan Kajian dan Jurang Ilmu

Menurut Hazman Aiman Arif dan Julaina Nopiah (2024), kajian lagu lebih memfokus kepada lagu-lagu moden, seperti yang berirama rap. Perbincangan inti pati lagu yang mempunyai dialek tempatan masih kurang dijalankan. Berdasarkan sorotan literatur, tiga jurang ilmu dapat dikenal pasti. Pertama, kebanyakan kajian sedia ada bersifat analisis teks yang menempatkan pengkaji sebagai penafsir tunggal makna lirik, sedangkan makna sesebuah lagu turut terbentuk dalam proses penerimaan oleh khalayak yang mendengarnya. Kedua, tumpuan kajian lebih terarah kepada lagu berbahasa Melayu Standard, manakala lagu berdialek negeri jarang dijadikan objek kajian penerimaan. Ketiga, Generasi Z, iaitu kelompok yang lahir mulai tahun 1997 dan merupakan generasi pertama yang membesar sepenuhnya dalam persekitaran digital (Dimock, 2019), merupakan penentu kelangsungan warisan lagu ini, namun persepsi mereka belum diukur secara sistematik.

Persoalan ini menjadi lebih mendesak apabila diletakkan bersama dapatan bahawa penguasaan kosa kata DMS tradisional dalam kalangan remaja Melayu Sarawak hanya berada pada tahap sederhana (Dayang Nazirah Awang Sihat et al., 2024), sedangkan *lexical familiarity* generasi muda terhadap DMS telah pun dikenal pasti sebagai isu sejak sedekad lalu (Radina Mohamad Deli et al., 2014). Kedekatan budaya tidak semestinya menjamin kefahaman, dan kefahaman pula tidak semestinya menjamin kekerapan mendengar. Ketiadaan data empirikal tentang penerimaan generasi muda menyukarkan usaha pemuliharaan dirancang berasaskan bukti, kerana strategi pelestarian yang berkesan perlu bermula daripada pemahaman terhadap sikap kumpulan sasarannya sendiri.

1.3 Objektif dan Persoalan Kajian

Kajian ini bertujuan mengenal pasti pola pendengaran lagu Melayu Sarawak dalam kalangan Generasi Z dan meneliti persepsi mereka terhadap fungsi serta nilai lagu tersebut. Dua objektif digariskan, iaitu (1) meneliti kekerapan Generasi Z mendengar lagu Melayu Sarawak serta platform yang digunakan, dan (2) membincangkan persepsi Generasi Z terhadap keupayaan lagu Melayu Sarawak dari segi fungsi hiburan, unsur nasihat, unsur mendidik, kritikan sosial, dan serlahan nilai identiti serta jati diri Melayu Sarawak.

Selaras dengan objektif tersebut, kajian ini menjawab dua persoalan berikut. Pertama, sejauh manakah kekerapan Generasi Z Melayu Sarawak mendengar lagu Melayu Sarawak dan melalui platform apakah lagu tersebut diakses? Kedua, bagaimanakah persepsi mereka terhadap kelima-lima fungsi lagu Melayu Sarawak, dan konstruk manakah yang menerima penilaian tertinggi serta terendah?

1.4 Kerangka Konsep Kajian

Kajian ini berpaksikan gagasan bahawa lagu bukan sahaja berfungsi sebagai bentuk hiburan, tetapi turut menjadi wahana untuk menyampaikan nilai, pemikiran dan pandangan hidup masyarakat. Gagasan ini selari dengan pandangan Asmah Omar (1993) bahawa bahasa merupakan petunjuk kepada kebudayaan penuturnya, dan diperkukuh oleh dapatan Hamidah

Abdul Wahab et al. (2025) yang menunjukkan bahawa lirik lagu Melayu Sarawak sarat dengan keintelektualan linguistik hasil kecerdasan minda masyarakatnya.

Berasaskan gagasan ini, persepsi terhadap lagu Melayu Sarawak dikonsepsikan sebagai satu susunan tiga lapisan. Lapisan pertama ialah keterdedahan, iaitu sejauh mana dan melalui saluran apakah responden bertemu dengan lagu tersebut. Lapisan kedua ialah pengiktirafan fungsi, iaitu penilaian terhadap keupayaan lagu memberikan hiburan, nasihat, didikan dan kritikan sosial. Lapisan ketiga ialah pengiktirafan identiti, iaitu penilaian terhadap keupayaan lagu menyerlahkan jati diri kolektif. Susunan berlapis ini penting kerana ia membolehkan kajian membezakan antara pola penggunaan dengan pola penilaian; dua perkara yang sering disamakan dalam perbincangan tentang kelangsungan warisan budaya. Ketiga-tiga lapisan tersebut dioperasionalkan menerusi enam konstruk, iaitu (i) fungsi hiburan, (ii) unsur nasihat, (iii) unsur mendidik, (iv) kritikan sosial, (v) nilai identiti dan jati diri, serta (vi) persepsi keseluruhan yang berfungsi sebagai pengesah silang kepada kelima-lima konstruk terdahulu.

2. Ulasan Kajian Lepas

2.1 Lirik Lagu Melayu sebagai Wahana Nilai

Kajian lepas di dalam dan luar negara yang memfokus kepada lagu Melayu mempunyai kepelbagaian dari sudut skop dan fokus, seperti analisis unsur perlambangan, analisis kandungan nilai, impak lagu kepada sektor pelancongan, serta representasi identiti Melayu. Masitah Mad Daud et al. (2017) meneliti 38 buah lagu nyanyian Dato' Siti Nurhaliza dan mendapati bahawa lagu-lagu tersebut sarat dengan unsur kecerdikan berbahasa. Pengkaji menyimpulkan bahawa lirik lagu bukan sekadar medium hiburan tetapi turut mencerminkan kecerdasan pemikiran dan keindahan perasaan penciptanya. Zulieda Azni dan Wan Amizah Wan Mahmud (2020) yang meneliti lirik lagu rap Aman RA pula mendapati lagu *Tabah*, *Budak Flat* dan *Bangun* berjaya menyampaikan mesej kejayaan setelah melalui kesempitan hidup.

Penelitian bertemakan retorik dan makna turut berkembang. Ahmad Wafi Yunus dan Siti Zubaidah Mhd Shahnuddin (2023) meneliti gaya penulisan lirik Malique dan mendapati unsur retorik moden digunakan secara berkesan untuk menyampaikan mesej sosial, manakala Siti Nurul Hakimah Mohd Marzuki (2024) menganalisis pembentukan makna dalam lirik lagu Dato' Jamal Abdillah. Kajian bertemakan nilai keagamaan pula dilakukan oleh Sabariah Jamaluddin et al. (2021) serta Faizah Hasan dan Azhar Mohammad (2024), yang sama-sama menemukan unsur ketuhanan sebagai teras nilai dalam lirik lagu Melayu. Hairul Anuar Harun dan Mohd Azam Sulong (2022) mengangkat tema perjuangan hidup masyarakat Melayu dalam karya M. Nasir, sementara Nabillah Bolhassan dan Zul Hanis Yop Othman (2025) meneliti pembinaan nilai simpati dalam lagu Melayu tempatan. Waemasna Waeyusoh dan Yusniza Yaakub (2023) memperlihatkan cara makna konotatif, afektif dan reflektif memanifestasikan kebijakan akal budi Melayu Patani. Dari sudut aplikasi pula, Jeza Md Diah dan Martini Mohamad (2023) menunjukkan bahawa gabungan lirik, lagu dan muzik berupaya berfungsi sebagai medium didik hibur yang berkesan.

Nurul Syuhada Mohd Sharol et al. (2025) seterusnya mengangkat lagu rakyat negeri Terengganu dalam penelitian impak lagu rakyat masyarakat Melayu di Terengganu. Dapatan mereka menunjukkan bahawa masyarakat Terengganu menyedari bahawa lagu rakyat negeri mereka mencerminkan identiti serta budaya masyarakat setempat, dan berpotensi menjadi aset dalam pembangunan pelancongan budaya. Kajian Nor Adilah Muhammad Nizam et al. (2025) pula memfokus kepada keterancaman lagu tradisional masyarakat Orang Asli Kensiu di Baling, Kedah. Mereka mendapati bahawa lagu tradisional komuniti tersebut terdedah kepada ancaman

kepuasan disebabkan oleh pengaruh teknologi moden, perkahwinan campur dan kekurangan peranan tukang, lalu mencadangkan dokumentasi yang lebih giat terutamanya dalam era media sosial.

Dalam kajian yang merentas negara, Rizka Auliya Jufri dan Elmustian (2025) menganalisis lagu *Melayu di Hati* karya Al Hafzh dan menyerlahkan kebolehan pengkarya melestarikan nilai budaya Melayu dalam era moden. Kehadiran kajian-kajian ini menampakkan adanya usaha mengetengahkan warisan seni lagu Melayu Sarawak dan Melayu amnya. Namun begitu, kesemuanya bertumpu pada teks lirik dan tidak melibatkan pengukuran penerimaan khalayak.

2.2 Kajian Lagu Melayu Sarawak

Dalam kajian yang memfokus kepada masyarakat Melayu di Sarawak, Wan Robiah Meor Osman (2012) mengkaji estetika lagu tradisional *Berladoh Lanang*. Kajian beliau menyerlahkan keindahan yang digambarkan dalam lagu tradisional yang sarat dengan nada puitis, serta memperlihatkan kehalusan lirik yang menggabungkan keindahan alam ciptaan Tuhan dengan kesantunan budaya masyarakat Melayu Sarawak. Nur Sabrina Ericca Erik (2022) pula mengangkat nilai murni 'amanah' dan 'kesederhanaan' dalam lagu *Puteri Santubong* yang sinonim dengan negeri Sarawak. Kajian Mohamad Nik Mat Pelet et al. (2024) meneliti unsur perlambangan dalam pantun Melayu atau mukun yang dinyanyikan dalam majlis bergendang, satu fenomena budaya yang tidak asing bagi masyarakat Melayu Sarawak tradisional dan moden. Hamidah Abdul Wahab et al. (2025) seterusnya menganalisis nilai rasa dalam 15 lirik lagu Melayu Sarawak dari sudut teori rasa-fenomenologi, dan mendapati lagu-lagu tersebut dapat diinterpretasikan sebagai ruang yang mendokumentasikan pengalaman rasa, bahasa dan budaya masyarakatnya.

2.3 Dialek Melayu Sarawak, Penguasaan Generasi Muda dan Identiti

Oleh sebab lagu Melayu Sarawak dicipta dengan unsur penggunaan DMS, kelangsungannya tidak dapat dipisahkan daripada kedudukan dialek itu sendiri dalam kalangan generasi muda. Dayang Theria Atienza Awang Mazlan dan Rosnah Mustafa (2024) mendapati bahawa dalam pemilihan bahasa, DMS merupakan pilihan utama dalam domain keluarga dan persahabatan, walaupun bahasa Melayu Standard dan bahasa Inggeris lebih kerap digunakan dalam domain pendidikan. Yang lebih penting kepada kajian semasa, majoriti responden mereka menyifatkan DMS sebagai cerminan identiti dan jati diri anak Sarawak. Dapatan ini bermakna kepada kajian lagu kerana lagu merupakan salah satu bentuk penggunaan bahasa yang membawa dialek keluar daripada ruang perbualan harian kepada ruang seni dan media.

Namun begitu, sikap positif terhadap dialek tidak semestinya seiring dengan penguasaan leksikalnya. Dayang Nazirah Awang Sihat et al. (2024) misalnya mendapati bahawa tahap penguasaan kosa kata DMS tradisional dalam kalangan remaja Melayu di sebuah institusi pengajian tinggi di Sarawak berada pada tahap sederhana sahaja. Pola yang serupa dilaporkan dalam konteks dialek lain; Nursyafiqah Najwa Ismadi et al. (2026) mendapati bahawa tahap kefahaman mahasiswa Pahang terhadap leksikal dialek Pahang dalam lirik lagu kumpulan Anok Semantan juga berada pada tahap sederhana, kerana sebahagian leksikal tersebut tidak lagi digunakan dalam kehidupan harian mereka. Kajian tersebut penting kerana ia secara langsung menghubungkan penguasaan dialek dengan kefahaman terhadap lirik lagu, satu hubungan yang menjadi asas kepada tafsiran dapatan kajian semasa.

2.4 Generasi Z dan Warisan Budaya Tidak Ketara

Generasi Z merujuk kepada kelompok yang lahir mulai tahun 1997, iaitu generasi pertama yang membesar sepenuhnya dalam persekitaran digital (Dimock, 2019). Ciri ini menjadikan mereka

kumpulan yang paling terdedah kepada budaya popular global, sekali gus paling berisiko terputus daripada khazanah seni tempatan. Kajian Rosmah Derak et al. (2026) terhadap 205 orang responden Generasi Z etnik Sama-Bajau di daerah Kota Belud dan Tuaran, Sabah, memperlihatkan pola yang menarik, iaitu tahap penerimaan mereka terhadap muzik tradisi dan seni persembahan etnik didapati lebih menonjol berbanding tahap pengetahuan mereka. Pola ini menandakan bahawa halangan utama pelestarian warisan bukanlah penolakan generasi muda, sebaliknya keterbatasan capaian, pendedahan dan penglibatan langsung. Kajian semasa menguji sama ada pola serupa turut wujud dalam kalangan Generasi Z Melayu Sarawak terhadap lagu dialek mereka sendiri.

2.5 Sintesis dan Kedudukan Kajian Ini

Sorotan di atas memperlihatkan tiga corak yang konsisten. Pertama, kajian lagu Melayu di Malaysia didominasi oleh pendekatan analisis teks yang bersifat kualitatif. Kedua, kajian yang menumpukan lagu Melayu Sarawak masih terhad bilangannya dan hampir kesemuanya bersifat tekstual. Ketiga, kajian penerimaan berasaskan data kuantitatif dalam kalangan khalayak muda hampir tidak ditemukan bagi konteks Sarawak, walaupun kajian sosiolinguistik telah menunjukkan bahawa penguasaan leksikal DMS generasi muda hanya sederhana. Kajian rintis ini mengisi jurang tersebut dengan mengalihkan tumpuan daripada persoalan apa yang terkandung dalam lirik kepada persoalan bagaimana lirik itu diterima dan dinilai oleh generasi penerusnya.

3. Metodologi Kajian

3.1 Reka Bentuk Kajian

Kajian ini menggunakan pendekatan kuantitatif berbentuk tinjauan deskriptif. Reka bentuk ini dipilih kerana matlamat kajian adalah untuk memerihalkan taburan persepsi dalam kalangan responden, dan bukan untuk menguji hubungan sebab akibat antara pemboleh ubah. Sebagai kajian rintis, fungsi utamanya adalah untuk menguji kebolehlaksanaan instrumen dan prosedur pengumpulan data sebelum kajian berskala penuh dijalankan.

3.2 Responden dan Persampelan

Kajian ini melibatkan seramai 20 orang responden yang terdiri daripada pelajar di sebuah universiti awam di Malaysia. Pemilihan responden dibuat menggunakan persampelan bertujuan berdasarkan tiga kriteria, iaitu anak jati Melayu Sarawak, menetap di Sarawak, dan boleh bertutur dalam dialek Melayu Sarawak. Saiz sampel ini menepati saranan lazim bagi kajian rintis, iaitu sekurang-kurangnya 12 orang responden bagi setiap kumpulan untuk memperoleh anggaran awal min dan varians yang munasabah (Julious, 2005). Saiz sedemikian memadai untuk tujuan penilaian instrumen, tetapi tidak memadai untuk membuat generalisasi kepada populasi Generasi Z Melayu Sarawak secara keseluruhan.

3.3 Instrumen Kajian

Data dikumpulkan menggunakan soal selidik yang dibangunkan oleh pengkaji berdasarkan objektif kajian dan sorotan literatur berkaitan. Instrumen mengandungi tujuh bahagian, iaitu Bahagian A (maklumat demografi, kekerapan mendengar dan platform), Bahagian B (fungsi hiburan), Bahagian C (unsur nasihat), Bahagian D (unsur pendidikan), Bahagian E (kritikan sosial), Bahagian F (nilai identiti dan jati diri Melayu Sarawak), serta Bahagian G (persepsi keseluruhan terhadap kerelevanan lagu Melayu Sarawak). Setiap bahagian B hingga G mengandungi lima item, menjadikan keseluruhannya 30 item persepsi.

Pada bahagian awal soal selidik, pengkaji menyediakan pautan kepada lima buah lagu Melayu Sarawak, iaitu *Puteri Santubong*, *Puteri Sejinjang*, *Pak Tambang*, *Ingga*, *Oohaa Sarawak* dan *Manis Gula Apong*. Kelima-lima lagu ini dipilih kerana ia mewakili dua kategori zaman, iaitu lagu lama yang bersifat naratif dan bermuatan legenda (*Puteri Santubong*, *Puteri Sejinjang*, *Pak Tambang*) serta lagu yang lebih kontemporari dan tersebar luas dalam media sosial (*Ingga*, *Oohaa Sarawak*, *Manis Gula Apong*). Penyediaan pautan ini bertujuan memastikan semua responden menilai konstruk kajian berdasarkan rangsangan rujukan yang sama.

3.4 Kesahan dan Kebolehpercayaan Instrumen

Kesahan kandungan instrumen disahkan oleh dua orang pakar budaya dan sosiolinguistik. Item dibina berasaskan konstruk yang dikenal pasti daripada sorotan kajian lepas, kemudian diselaraskan dari segi kejelasan bahasa dan kesesuaian aras kefahaman responden muda. Kebolehpercayaan dalaman instrumen dinilai menggunakan pekali alfa Cronbach (Cronbach, 1951). Merujuk kepada saranan Nunnally (1978), nilai pekali melebihi 0.70 diterima sebagai memadai bagi tujuan kajian tinjauan ini.

3.5 Penganalisisan Data

Item-item dalam Bahagian B hingga Bahagian G diukur menggunakan skala Likert lima mata, iaitu (1) Sangat Tidak Setuju, (2) Tidak Setuju, (3) Tidak Pasti, (4) Setuju, dan (5) Sangat Setuju. Data dianalisis secara deskriptif menggunakan kekerapan, peratusan dan skor min. Skor min bagi setiap item dikira dengan mendarabkan bilangan respons pada setiap pilihan dengan nilai skalanya, kemudian jumlah tersebut dibahagikan dengan bilangan responden. Skor min bagi setiap konstruk pula ialah purata skor min kelima-lima itemnya. Skor min yang diperoleh dikategorikan kepada tiga tahap utama, iaitu rendah, sederhana, dan tinggi berpandukan Best dan Kahn (2006), iaitu 1.00 hingga 2.33 menunjukkan tahap rendah, 2.34 hingga 3.66 bagi tahap sederhana, dan 3.67 hingga 5.00 mewakili tahap tinggi.

3.6 Pertimbangan Etika

Penyertaan responden adalah secara sukarela. Tujuan kajian dinyatakan pada bahagian awal borang soal selidik dan persetujuan termaklum diperoleh sebelum responden meneruskan jawapan. Identiti responden dirahsiakan dan data dilaporkan dalam bentuk agregat sahaja.

4. Dapatan dan Perbincangan

4.1 Profil Responden

Data demografi Bahagian A menunjukkan responden terdiri daripada lapan orang lelaki dan 12 orang perempuan anak jati Melayu Sarawak yang berumur antara 19 hingga 23 tahun, dan berasal dari kawasan Kuching, Kota Samarahan serta beberapa daerah seperti Pusa, Spaoh dan Daro. Julat umur ini menempatkan kesemua responden dalam kelompok Generasi Z sebagaimana yang ditakrifkan oleh Dimock (2019), manakala kepelbagaian daerah asal memberikan liputan awal terhadap subdialek Melayu Sarawak di kawasan bandar dan luar bandar.

4.2 Lapisan Pertama: Keterdedahan kepada Lagu Melayu Sarawak

Dari segi kekerapan mendengar lagu Melayu Sarawak, majoriti responden (80%) memilih opsyen 'kadang-kadang', manakala 10% memilih 'jarang' dan 10% lagi memilih 'kerap'.

Jadual 1: Kekerapan Mendengar Lagu Melayu Sarawak

Kekerapan	Jumlah	Peratus (%)
Tidak pernah	0	0.0%

Jarang	2	10.0%
Kadang-kadang	16	80.0%
Kerap	2	10.0%
Sangat kerap	0	0.0%
Jumlah	20	100.0%

Berdasarkan Jadual 1, pola ini memberikan dua petunjuk. Pertama, tiada seorang pun responden memilih 'tidak pernah', yang menunjukkan bahawa lagu Melayu Sarawak masih mempunyai keterlihatan dalam pengalaman pendengaran Generasi Z. Kedua, ketiadaan responden pada pilihan 'sangat kerap' menunjukkan bahawa lagu tempatan belum menjadi pilihan pendengaran yang dominan. Perkara ini bukanlah di luar jangkaan kerana lagu yang menjadi siulan anak muda kebanyakannya ialah lagu dalam bahasa Melayu Standard, bahasa Inggeris, bahasa Korea atau bahasa Jepun. Dengan demikian, dapatan ini lebih tepat ditafsirkan sebagai kewujudan penerimaan dengan tahap keterdedahan yang sederhana, dan bukan sebagai penolakan terhadap lagu tempatan.

Jadual 2: Platform yang Digunakan untuk Mendengar Lagu Melayu Sarawak

Platform	Jumlah	Peratus (%)
YouTube	12	60.0%
Radio	5	25.0%
TikTok	2	10.0%
Spotify	1	5.0%
Instagram	0	0.0%
Lain-lain	0	0.0%
Jumlah	20	100.0%

Dapatan platform ini mempunyai implikasi praktikal yang penting. Walaupun TikTok sering dianggap sebagai medium utama Generasi Z, hanya 10% responden menjadikannya saluran utama untuk lagu Melayu Sarawak, manakala YouTube mendominasi dengan 60%. Radio masih mengekalkan kedudukan yang agak kukuh (25%), yang berkemungkinan berkait dengan peranan stesen radio berdialek tempatan di Sarawak. Corak ini mencadangkan bahawa isu kelangsungan lagu Melayu Sarawak tidak bergantung pada peningkatan siaran tradisional semata-mata, tetapi juga pada keupayaan kandungan tempatan menyesuaikan diri dengan ekosistem digital. Strategi promosi yang berkesan wajar mengutamakan YouTube sebagai repositori kekal yang boleh dicari, dengan TikTok berfungsi sebagai saluran penemuan awal.

4.3 Fungsi Hiburan

Dapatan bagi konstruk fungsi hiburan menunjukkan bahawa responden bersetuju lagu Melayu Sarawak memberikan bentuk hiburan yang menyeronokkan dan mempunyai alunan melodi yang menarik untuk didengar.

Jadual 3: Persepsi terhadap Fungsi Hiburan (n = 20)

Bil.	Item	STS	TS	TP	S	SS	Min
1	Saya menikmati lagu-lagu Melayu Sarawak sebagai hiburan.	0	0	1	8	11	4.50
2	Lagu Melayu Sarawak mempunyai melodi yang menarik.	0	0	0	11	9	4.45
3	Lagu Melayu Sarawak sesuai didengari oleh generasi muda.	0	0	5	9	6	4.05

4	Saya berasa terhibur apabila mendengar lagu Melayu Sarawak.	0	0	1	9	10	4.45
5	Lagu Melayu Sarawak mampu bersaing dengan lagu popular lain.	0	0	5	7	8	4.15
Purata konstruk							4.32

Nota: STS = Sangat Tidak Setuju; TS = Tidak Setuju; TP = Tidak Pasti; S = Setuju; SS = Sangat Setuju.

Dua item yang mencatatkan skor terendah dalam konstruk ini ialah kesesuaian lagu untuk generasi muda (4.05) dan keupayaan bersaing dengan lagu popular lain (4.15), dengan masing-masing lima orang responden memilih 'Tidak Pasti'. Keraguan ini menunjukkan bahawa penghargaan terhadap lagu Melayu Sarawak tidak semestinya diterjemahkan kepada keyakinan terhadap daya saing komersialnya, satu perbezaan yang perlu diambil kira dalam perancangan industri muzik tempatan.

4.4 Unsur Nasihat

Bagi unsur nasihat, lagu Melayu Sarawak dinilai tinggi kerana mengandungi pengajaran dan nasihat yang berguna untuk kehidupan seharian. Mesej moral yang disampaikan melalui lirik juga dinilai mudah difahami oleh pendengar Generasi Z.

Jadual 4: Persepsi terhadap Unsur Nasihat (n = 20)

Bil.	Item	STS	TS	TP	S	SS	Min
1	Lagu Melayu Sarawak mengandungi mesej nasihat yang berguna.	0	0	0	11	9	4.45
2	Nasihat dalam lagu Melayu Sarawak mudah difahami.	0	0	0	10	10	4.50
3	Lirik lagu Melayu Sarawak menggalakkan tingkah laku positif.	0	0	1	10	9	4.40
4	Saya memperoleh pengajaran daripada lagu Melayu Sarawak.	0	0	1	12	7	4.30
5	Nasihat dalam lagu Melayu Sarawak masih relevan pada masa kini.	0	0	0	7	13	4.65
Purata konstruk							4.46

Item tertinggi dalam konstruk ini ialah kerelevanan nasihat pada masa kini (4.65), dengan 13 orang responden memilih 'Sangat Setuju'. Dapatan ini menyokong hujah Rizka Auliya Jufri dan Elmustian (2025) bahawa nilai budaya Melayu dalam lagu lama masih mampu berhubung dengan khalayak generasi muda apabila mesejnya bersifat sejagat.

4.5 Unsur Mendidik

Dalam menilai peranan lagu dalam memberikan didikan dan kesedaran budaya, dapatan menunjukkan bahawa lagu Melayu Sarawak dianggap berupaya memupuk nilai murni serta mendekatkan golongan muda kepada adab dan tatasusila masyarakat setempat.

Jadual 5: Persepsi terhadap Unsur Mendidik (n = 20)

Bil.	Item	STS	TS	TP	S	SS	Min
1	Lagu Melayu Sarawak memberi pengetahuan tentang budaya masyarakat Sarawak.	0	0	2	7	11	4.45
2	Saya mempelajari nilai kehidupan melalui lagu Melayu Sarawak.	0	0	1	11	8	4.35
3	Lagu Melayu Sarawak membantu memahami adat dan tradisi Melayu Sarawak.	0	0	1	8	11	4.50

4	Lagu Melayu Sarawak boleh dijadikan medium pendidikan tidak formal.	0	0	3	8	9	4.30
5	Kandungan lagu Melayu Sarawak mempunyai nilai ilmu yang bermanfaat.	0	0	0	10	10	4.50
Purata konstruk							4.42

Dapatan ini menguatkan cadangan Jeza Md Diah dan Martini Mohamad (2023) bahawa gabungan lirik, lagu dan muzik berpotensi dijadikan medium didik hiburan. Persetujuan yang tinggi terhadap item pemahaman adat dan tradisi (4.50) turut menunjukkan bahawa lagu berfungsi sebagai saluran pemindahan pengetahuan budaya yang tidak formal, khususnya bagi responden yang tidak lagi menetap dalam persekitaran kampung asal.

4.6 Kritikan Sosial

Bagi konstruk kritikan sosial, dapatan menunjukkan responden bersetuju bahawa lagu Melayu Sarawak masih relevan untuk menjadi cerminan atau medium teguran terhadap isu semasa, norma masyarakat, dan realiti kehidupan komuniti.

Jadual 6: Persepsi terhadap Kritikan Sosial (n = 20)

Bil.	Item	STS	TS	TP	S	SS	Min
1	Lagu Melayu Sarawak mengandungi mesej kritikan sosial.	0	1	3	9	7	4.10
2	Kritikan sosial dalam lagu Melayu Sarawak disampaikan secara berhemah.	0	0	3	11	6	4.15
3	Lagu Melayu Sarawak mendorong pendengar berfikir tentang isu masyarakat.	0	1	4	8	7	4.05
4	Lirik lagu Melayu Sarawak membantu meningkatkan kesedaran sosial.	0	0	4	9	7	4.15
5	Kritikan sosial dalam lagu Melayu Sarawak masih relevan dengan masyarakat hari ini.	0	0	4	8	8	4.20
Purata konstruk							4.13

Nota: Purata konstruk dikira berdasarkan empat item yang taburannya lengkap.

Konstruk kritikan sosial mencatatkan skor min terendah antara kesemua konstruk (4.13), dan item pertama dan ketiga merupakan dua item dalam keseluruhan instrumen yang menerima respons 'Tidak Setuju'. Keadaan ini boleh ditafsirkan daripada dua sudut yang saling melengkapi. Pertama, kritikan sosial dalam tradisi Melayu Sarawak lazimnya disalurkan secara tersirat menerusi kiasan, sindiran halus dan unsur jenaka, sebagaimana yang berlaku dalam tradisi bermukun dan berbalas pantun (Mohamad Nik Mat Pelet et al., 2024). Kritikan yang dikias secara halus sedemikian menuntut kemahiran menyahkod budaya yang lebih tinggi berbanding dengan mesej nasihat yang bersifat langsung. Kedua, dan lebih penting, tafsiran ini disokong oleh dapatan sociolinguistik sedia ada. Dayang Nazirah Awang Sihat et al. (2024) mendapati bahawa penguasaan kosa kata DMS tradisional dalam kalangan remaja Melayu Sarawak hanya berada pada tahap sederhana, manakala Nursyafiqah Najwa Ismadi et al. (2026) melaporkan pola yang serupa apabila meneliti kefahaman mahasiswa terhadap leksikal dialek dalam lirik lagu. Sehubungan dengan itu, skor yang lebih rendah dalam konstruk ini berkemungkinan besar mencerminkan jurang literasi budaya dan leksikal, dan bukannya ketiadaan unsur kritikan sosial dalam lagu Melayu Sarawak itu sendiri. Tafsiran ini membawa implikasi bahawa usaha pemuliharaan perlu merangkumi penjelasan makna, bukan sekadar penyebaran lagu.

4.7 Nilai Identiti dan Jati Diri

Lagu Melayu Sarawak dilihat sebagai sumber yang berkesan dalam memelihara warisan seni, budaya dan identiti masyarakat Melayu Sarawak. Responden berasa bangga apabila mendengar dan menghayati lagu tradisional atau tempatan yang mencerminkan akar umbi budaya mereka.

Jadual 7: Persepsi terhadap Nilai Identiti dan Jati Diri (n = 20)

Bil.	Item	STS	TS	TP	S	SS	Min
1	Lagu Melayu Sarawak mencerminkan nilai kehidupan masyarakat Melayu Sarawak.	0	0	0	11	9	4.45
2	Lagu Melayu Sarawak memaparkan identiti budaya Melayu Sarawak dengan jelas.	0	0	0	10	10	4.50
3	Lagu Melayu Sarawak memupuk rasa bangga terhadap warisan budaya.	0	0	0	7	13	4.65
4	Lagu Melayu Sarawak menyerlahkan identiti dan jati diri Melayu Sarawak.	0	0	0	10	10	4.50
5	Lagu Melayu Sarawak wajar dipelihara sebagai warisan budaya.	0	0	1	6	13	4.60
Purata konstruk							4.54

Konstruk ini mencatatkan skor min tertinggi dalam keseluruhan kajian (4.54) dan merupakan satu-satunya konstruk yang tidak menerima sebarang respons negatif. Item 'memupuk rasa bangga terhadap warisan budaya' mencapai 4.65, iaitu antara nilai tertinggi dalam keseluruhan instrumen. Dapatan ini selari dengan kajian Nurul Syuhada Mohd Sharol et al. (2025), yang mendapati masyarakat setempat di Terengganu menyedari fungsi lagu rakyat sebagai cerminan identiti kolektif. Yang lebih bermakna, dapatan ini seiring dengan Dayang Theria Atienza Awang Mazlan dan Rosnah Mustafa (2024) yang menunjukkan bahawa DMS itu sendiri disifatkan oleh penutur mudanya sebagai cerminan identiti dan jati diri anak Sarawak. Dalam konteks kajian semasa, lirik lagu dapat dilihat sebagai salah satu ruang yang mengaktifkan semula hubungan antara bahasa, pengalaman budaya dan rasa memiliki.

4.8 Persepsi Keseluruhan

Jadual 8: Persepsi Keseluruhan terhadap Lagu Melayu Sarawak (n = 20)

Bil.	Item	STS	TS	TP	S	SS	Min
1	Lagu Melayu Sarawak mempunyai nilai bukan sekadar hiburan.	0	0	1	10	9	4.40
2	Lagu Melayu Sarawak masih relevan kepada Generasi Z.	0	1	1	8	10	4.35
3	Kandungan lagu Melayu Sarawak memberi manfaat kepada generasi muda.	0	0	0	10	10	4.50
4	Saya akan menggalakkan rakan-rakan mendengar lagu Melayu Sarawak.	0	0	2	6	12	4.50
5	Lagu Melayu Sarawak perlu dipromosikan dengan giat di media sosial.	0	0	0	8	12	4.60
Purata konstruk							4.47

Item promosi media sosial mencatatkan skor tertinggi (4.60), manakala kesediaan responden menggalakkan rakan mendengar lagu Melayu Sarawak juga tinggi (4.50). Kedua-dua dapatan ini menunjukkan bahawa responden bukan sahaja penerima pasif, malah bersedia berperanan sebagai agen penyebar dalam rangkaian sosial mereka sendiri.

4.9 Perbandingan Antara Konstruk

Perbandingan skor min antara keenam-enam konstruk memberikan gambaran yang lebih menyeluruh tentang struktur persepsi responden.

Jadual 9: Ringkasan Skor Min Mengikut Konstruk (n = 20)

Konstruk	Bil. Item	Skor Min	Tafsiran
Nilai identiti dan jati diri (F)	5	4.54	Tinggi
Persepsi keseluruhan (G)	5	4.47	Tinggi
Unsur nasihat (C)	5	4.46	Tinggi
Unsur mendidik (D)	5	4.42	Tinggi
Fungsi hiburan (B)	5	4.32	Tinggi
Kritikan sosial (E)	5	4.13	Tinggi

Susunan ini memperlihatkan satu pola yang konsisten. Konstruk yang berkaitan dengan fungsi simbolik dan didaktik lagu, iaitu identiti, nasihat dan didikan, menerima penilaian yang lebih tinggi berbanding dengan konstruk yang berkaitan dengan fungsi hiburan dan kritikan sosial. Dengan kata lain, Generasi Z Melayu Sarawak cenderung memaknakan lagu berdialek mereka sebagai lambang kepunyaan budaya dan sumber pengajaran, dan bukan terutamanya sebagai pilihan hiburan harian.

5. Perbincangan

Secara keseluruhan, dapatan kajian ini mengesahkan kerangka tiga lapisan yang dicadangkan dalam bahagian 1.4. Lapisan pertama, iaitu keterdedahan, berada pada tahap sederhana: 80% responden hanya mendengar 'kadang-kadang' dan tiada seorang pun mendengar 'sangat kerap'. Lapisan kedua, iaitu pengiktirafan fungsi, berada pada tahap tinggi dengan julat 4.13 hingga 4.46. Lapisan ketiga, iaitu pengiktirafan identiti, mencatat skor paling tinggi (4.54). Susunan menaik ini menunjukkan bahawa nilai budaya lagu Melayu Sarawak tidak bergantung kepada kekerapan penggunaannya semata-mata. Sesebuah lagu boleh mempunyai kedudukan simbolik yang kuat dalam identiti komuniti walaupun tidak menjadi kandungan yang paling kerap dimainkan.

Pertembungan antara keterdedahan yang sederhana dengan penilaian yang tinggi merupakan sumbangan utama kajian ini. Pola tersebut menunjukkan bahawa 'jarang atau kadang-kadang mendengar' tidak boleh disamakan dengan 'tidak menghargai'. Pola yang sama telah dilaporkan dalam konteks etnik lain di Borneo, iaitu apabila Rosmah Derak et al. (2026) mendapati bahawa tahap penerimaan Generasi Z Sama-Bajau terhadap muzik tradisi dan seni persembahan etnik melebihi tahap pengetahuan dan penglibatan praktikal mereka. Kesamaan ini mengukuhkan tafsiran bahawa cabaran kelangsungan warisan seni dalam kalangan generasi muda Borneo lebih merupakan cabaran capaian dan literasi, bukan cabaran sikap.

Dapatan ini juga memperlihatkan hubungan yang berpotensi antara bahasa dan identiti. Apabila lagu menggunakan DMS dan rujukan budaya tempatan, pendengar bukan sahaja menerima mesej lirik, tetapi turut berhadapan dengan bentuk bahasa yang mengingatkan mereka kepada ruang sosial dan budaya sendiri. Hal ini selaras dapatan Dayang Theria Atienza Awang Mazlan dan Rosnah Mustafa (2024), tentang kedudukan kukuh DMS dalam domain informal. Namun begitu, hubungan ini bersifat dua hala; sekiranya penguasaan leksikal DMS generasi muda terus menurun sebagaimana yang dikesan oleh Dayang Nazirah Awang Sihat et al. (2024), keupayaan lagu berdialek untuk menyampaikan lapisan makna yang lebih halus turut akan terjejas. Skor kritikan sosial yang paling rendah dalam kajian ini boleh dibaca sebagai petunjuk

awal kepada kemungkinan tersebut. Walau bagaimanapun, dapatan perlu ditafsirkan secara berhati-hati. Nilai min yang tinggi menunjukkan persepsi responden, tetapi tidak membuktikan bahawa lagu Melayu Sarawak benar-benar menyebabkan pembentukan identiti atau perubahan tingkah laku. Hubungan sebab akibat memerlukan reka bentuk kajian yang berbeza.

6. Implikasi Kajian

Dapatan kajian rintis ini membawa tiga implikasi utama. Dari sudut teori, kajian ini menunjukkan kepentingan melengkapkan pendekatan analisis teks yang dominan dalam kajian lagu Melayu dengan pendekatan penerimaan khalayak. Nilai yang dikenal pasti oleh pengkaji dalam lirik tidak semestinya dinyahkod dengan cara yang sama oleh pendengar muda, sebagaimana yang tergambar dalam skor kritikan sosial yang lebih rendah.

Dari sudut pendidikan, persetujuan yang tinggi terhadap fungsi mendidik (4.42) menyokong penggunaan lagu Melayu Sarawak sebagai bahan sokongan dalam pengajaran bahasa, kesusasteraan dan pendidikan warisan di sekolah serta institusi pengajian tinggi di Sarawak. Lagu yang mempunyai unsur dialek berpotensi berfungsi sebagai titik masuk yang mesra kepada perbincangan tentang adat, nilai dan sejarah tempatan, di samping menjadi bahan pengukuh kosa kata dialek dalam kalangan penutur.

Dari sudut industri dan dasar, taburan platform yang diperoleh mencadangkan supaya usaha pendigitalan dan promosi memberikan keutamaan kepada YouTube sebagai repositori kekal, dengan sokongan TikTok sebagai saluran penemuan. Penyediaan lirik bertulis, glosari leksikal DMS dan konteks budaya bersama-sama rakaman lagu berpotensi merapatkan jurang literasi budaya yang dikesan dalam kajian ini, sekali gus menukarkan penghargaan budaya yang sedia tinggi kepada keterlibatan pendengaran yang lebih kerap.

7. Batasan Kajian dan Cadangan Kajian Lanjutan

Kajian ini mempunyai beberapa batasan yang perlu dinyatakan secara terbuka. Pertama, saiz sampel yang kecil ($n = 20$) dan penggunaan persampelan bertujuan dalam kalangan pelajar sebuah universiti awam bermakna dapatan ini tidak boleh digeneralisasikan kepada keseluruhan populasi Generasi Z Melayu Sarawak. Kedua, data bersifat laporan sendiri, sehingga wujud kemungkinan bias kesetujuan dan bias kebolehterimaan sosial, khususnya bagi item yang menyentuh jati diri budaya. Ketiga, pemilihan lima buah lagu sebagai rangsangan rujukan berkemungkinan mempengaruhi penilaian responden. Keempat, analisis terhad kepada statistik deskriptif dan tidak menguji perbezaan mengikut jantina, daerah asal atau tahap penguasaan dialek.

Berdasarkan batasan tersebut, kajian lanjutan disarankan untuk melibatkan sampel yang lebih besar dan pelbagai lokasi bagi membolehkan analisis inferensi dijalankan, serta menggabungkan kaedah kualitatif seperti temu bual kumpulan fokus bagi memahami sebab di sebalik skor kritikan sosial yang lebih rendah. Kajian lanjutan juga wajar menguji secara langsung hubungan antara tahap penguasaan leksikal DMS dengan tahap kefahaman terhadap lirik lagu, memandangkan hubungan ini hanya dapat ditafsirkan secara tidak langsung dalam kajian rintis ini. Akhir sekali, kajian perbandingan antara lagu Melayu Sarawak dengan lagu Iban dan lagu etnik lain di Sarawak berpotensi memperkaya pemahaman tentang penerimaan warisan lagu berbilang dialek dalam kalangan generasi muda negeri ini.

8. Kesimpulan

Kajian rintis ini menunjukkan bahawa lagu Melayu Sarawak masih mendapat tempat di hati anak jati Sarawak. Walaupun kekerapan mendengar secara amnya sederhana, Generasi Z Melayu Sarawak memberikan penilaian yang tinggi terhadap kesemua fungsi lagu, dengan nilai identiti dan jati diri sebagai konstruk tertinggi (4.54) dan kritikan sosial sebagai konstruk terendah (4.13). YouTube muncul sebagai platform utama, manakala persepsi keseluruhan yang tinggi (4.47) memperlihatkan bahawa lagu Melayu Sarawak masih dianggap relevan dan wajar dipelihara. Sumbangan utama kajian ini terletak pada pengenalan jurang antara keterdedahan yang sederhana dengan penilaian persepsi yang tinggi. Jurang ini menunjukkan bahawa cabaran pelestarian lagu Melayu Sarawak dalam kalangan Generasi Z ialah cabaran capaian dan literasi budaya, bukan cabaran penerimaan. Sehubungan dengan itu, usaha pemuliharaan yang berkesan perlu menumpukan penyediaan kandungan digital yang mudah dicari dan disertai konteks makna yang mencukupi, bukan sekadar kempen kesedaran. Sebagai kajian rintis, dapatan ini menyediakan asas instrumen dan hipotesis awal bagi kajian berskala penuh yang sedang dirancang oleh pasukan penyelidik.

Penghargaan

Penulis merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada Geran Kursi P. Ramlee, Universiti Malaysia Sarawak (No. Geran: UNI/F09/PRC/86209/2024) atas sokongan dana yang diberikan kepada kajian ini.

Pernyataan Konflik Kepentingan

Penulis mengisytiharkan bahawa tiada konflik kepentingan mengenai penerbitan kajian ini.

Rujukan

- Ahmad Wafi Yunus, & Siti Zubaidah Mhd Shahnuddin. (2023). Penulisan lirik lagu Malique: Satu analisis retorik moden. *e-Jurnal Bahasa dan Linguistik*, 5(1), 15–25.
- Asmah Omar. (1993). *Bahasa dan alam pemikiran Melayu*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Best, J. W., & Kahn, J. V. (2006). *Research in education* (Edisi ke-10). Pearson Education.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297–334. <https://doi.org/10.1007/BF02310555>
- Dayang Nazirah Awang Sihat, Nabillah Bolhassan, & Nadira Abd Rahman. (2024). Tahap penguasaan kosa kata dialek Melayu tradisional Sarawak dalam kalangan remaja Melayu Universiti Teknologi Sarawak. *Al-Azkiyaa: International Journal of Language and Education*, 3(1), 98–107. <https://doi.org/10.33102/alazkiyaa80>
- Dayang Theria Atienza Awang Mazlan, & Rosnah Mustafa. (2024). Penggunaan dan sikap terhadap bahasa ibunda: Satu penelitian terhadap dialek Melayu Sarawak. *Trends in Undergraduate Research*, 7(2), 1–11. <https://publisher.unimas.my/ojs/index.php/TUR/article/view/7317>
- Dimock, M. (2019). *Defining generations: Where Millennials end and Generation Z begins*. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/>
- Faizah Hasan, & Azhar Mohammad. (2024). Unsur ketuhanan dalam lirik lagu Melayu: Satu analisis takmilah. *Malay Literature*, 37(1), 79–112. [https://doi.org/10.37052/ml37\(1\)no4](https://doi.org/10.37052/ml37(1)no4)
- Hairul Anuar Harun, & Mohd Azam Sulong. (2022). Perjuangan hidup Melayu dalam karya M. Nasir. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 13(2), 1–16. <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol13.2.fa.1.2022>

- Hamidah Abdul Wahab, Su-Hie Ting, Rosnah Mustafa, Siti Marina Kamil, Remmy Gedat, & Santrol Abdullah. (2025). Nilai rasa dalam lagu-lagu Melayu Sarawak: Perspektif rasa-fenomenologi. *Asian Journal of Research in Education and Social Sciences*, 7(5), 103–113.
- Hardianti, V., Muzammil, A., & Syahrani, A. (2019). Bahasa Melayu dialek Sanggau. *Jurnal Pendidikan dan Pembelajaran Khatulistiwa (JPPK)*, 8(10).
- Hazman Aiman Arif, & Julaina Nopiah. (2024). Leksikal padi dalam lirik Melayu klasik: Suatu analisis semantik. *International Young Scholars Journal of Languages*, 7, 119–132.
- Jezan Md Diah, & Martini Mohamad. (2023). Kajian zikir harian melalui karya seni dengan penggabungan lirik, lagu dan muzik secara didik hibur. *Jurnal 'Ulwan*, 8(3), 140–151.
- Julious, S. A. (2005). Sample size of 12 per group rule of thumb for a pilot study. *Pharmaceutical Statistics*, 4(4), 287–291. <https://doi.org/10.1002/pst.185>
- Kamus Dewan Edisi Keempat. (2010). Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Masitah Mad Daud, Zulkifley Hamid, Nirwana Sudirman, & Nik Zulaiha Zakaria. (2017). Perenggu minda Melayu dalam lirik lagu: Satu analisis makna. *e-BANGI: Journal of Social Sciences and Humanities, Special Issue 2*, 175–187.
- Mohamad Nik Mat Pelet, Rozaimah Rashidin, Noriza Daud, Nurul Nadia Samud, Wan Robiah Meor Osman, & Anida Sarudin. (2024). Bermukun dalam tradisi Melayu Sarawak. *Journal of Communication in Scientific Inquiry*, 6(1), 31–45.
- Nabillah Bolhassan, & Zul Hanis Yop Othman. (2025). Bahasa dan nilai simpati dalam lagu Melayu tempatan. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 16(1), 114–129. <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol16.1.11.2025>
- Nor Adilah Muhamad Nizam, Haris Abdul Wahab, Roshidah Hassan, & Siti Nur Edlyn Nadia Zuraiju. (2025). Pemuliharaan pengetahuan tradisional: Keterancaman lagu tradisional dalam komuniti Orang Asli Kensiu. *Journal of Borneo Social Transformation Studies*, 11(1), 131–155. <https://doi.org/10.51200/jobsts.v11i1.7274>
- Nor Hashimah Jalaluddin, & Junaini Kasdan. (2010). Remaja Malaysia dan peribahasa Melayu. *Jurnal Linguistik*, 10, 158–172.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (Edisi ke-2). McGraw-Hill.
- Nur Sabrina Ericca Erik. (2022). Nilai murni dalam lagu rakyat Melayu Sarawak: Puteri Santubong. *Jurnal Antarabangsa Pengajian Kepulauan Melayu*, 1(2), 1–6.
- Nursyafiqah Najwa Ismadi, Mohamad Suhaizi Suhaimi, & Khairul Ashraaf Saari. (2026). Analisis leksikal dialek Pahang dalam lirik lagu Kumpulan Anok Semantan: Kefahaman mahasiswa Pahang di UIAM Pagoh. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 17(1), 121–130.
- Nurul Syuhada Mohd Sharol, Nordiana Ab Jabar, Suraya Sukri, Chris Dickerson Thomas, & Nurain Adha Normee Hadee. (2025). Impak lirik lagu rakyat Melayu terhadap pelancongan di Terengganu. *Jurnal Peradaban Melayu*, 20(2), 49–63. <https://doi.org/10.37134/peradaban.vol20.2.5.2025>
- Radina Mohamad Deli, Rosnah Mustafa, & Monaliza Sarbini-Zin. (2014). Word familiarity in Sarawak Malay dialect: Assessing vocabulary of the young. *International Journal of the Malay World and Civilisation*, 2(1), 45–51.
- Rizka Auliya Jufri, & Elmustian. (2025). Intertekstualitas dalam lagu Melayu: Analisis ekserp pada lirik lagu Melayu di Hati karya Al Hafzh. *Journal Edu Research*, 6(3), 2696–2702.
- Rosmah Derak, Noorafini Kassim, Saidatul Nornis Mahali, Junaidah Januin, Shaffarullah Abd Rahman, & Sanen Gerard Marshall. (2026). Antara moden dan tradisi: Persepsi generasi Z Sama-Bajau terhadap warisan budaya tidak ketara. *International Journal of the Malay World and Civilisation (JATMA)*, 14(1), 20–34.

- Sabariah Jamaluddin, Noor Hasimah M. Yacob, Nor Hawani Wan Abdul Rahman, Lily Mazlifa Mustafa, & Anis Brieyah Mat Bahari. (2021). Unsur ketuhanan di dalam lirik lagu. *Journal for Social Sciences, Special Issue KONAKA*, 24(3), 1–6.
- Siti Nurul Hakimah Mohd Marzuki. (2024). Analisis makna dalam lirik lagu Dato' Jamal Abdillah. *Jurnal Bahasa*, 24(1), 101–122.
- UNESCO. (2003). Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. <https://ich.unesco.org/en/convention>
- Waemasna Waeyusoh, & Yusniza Yaakub. (2023). Konotatif, afektif dan reflektif memanifestasikan kebijakan akal budi Melayu Patani. *Jurnal Bahasa, Sastra dan Budaya*, 2, 155–176. <https://doi.org/10.32890/rentas2023.2.7>
- Wan Robiah Meor Osman. (2012). Menelusuri estetika tradisi lisan Berladoh Lanang. *Issues in Language Studies*, 1(1), 29–33.
- Zulieda Azni, & Wan Amizah Wan Mahmud. (2020). Representasi sosial masyarakat dalam lirik lagu Aman RA. *Jurnal Wacana Sarjana*, 4(3), 1–14. <https://doi.org/10.17576/jws.v4i3.315>